

Onderwerp : Aanbiedingsbrief rekenkameronderzoek democratische legitimiteit RES 1.0 en het proces daarna

Gieten,

No. :
Bijlagen :
Behandeld door :
Telefoonnummer :

Uw brief van :
Uw kenmerk :

Geachte heer, mevrouw,

De Rekenkamer Aa en Hunze heeft onderzoek laten uitvoeren naar de democratische legitimiteit van de Regionale Energiestrategie (RES 1.0) en het proces daarna in de gemeente Aa en Hunze. Dit onderzoek is namens de Rekenkamer Aa en Hunze uitgevoerd door de Noordelijke Rekenkamer (NRK), in afstemming met een gelijktijdig onderzoek op provinciaal niveau. Hierbij bieden wij u het eindrapport “(Na) de RES 1.0 Drenthe” aan, inclusief deze aanbiedingsbrief waarin wij de belangrijkste uitkomsten en de reactie van het college duiden.

Rol rekenkamer

De rekenkamer is een onafhankelijk orgaan van de gemeenteraad en ondersteunt de raad bij haar controlerende en kaderstellende rol. Dat doet de rekenkamer door onderzoek te doen naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde gemeentelijke beleid. Met dit onderzoek naar de RES wil de rekenkamer de raad inzicht bieden in de wijze waarop de democratische legitimiteit van de regionale energietransitie op lokaal niveau is geborgd, en in de mogelijkheden van de raad om hierop te sturen.

Aanleiding en onderzoeksvragen

De aanleiding voor dit onderzoek is de behoefte aan inzicht in het democratisch en maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie op lokaal niveau. De NRK onderzocht in 2021 al de democratische legitimiteit van de RES 1.0 op provinciaal niveau, maar kon destijds niet op gemeentelijk niveau onderzoek doen. Door deelname van de Rekenkamer Aa en Hunze aan dit onderzoek kon dat hiaat worden ingevuld. Het onderzoek richt zich op de betrokkenheid van de gemeenteraad, inwoners en maatschappelijke organisaties bij zowel de RES 1.0 als het proces daarna (waaronder de notitie “Op weg naar de RES 2.0”, het Voortgangsdokument RES Drenthe, de Transitievisie Warmte en de Duurzaamheidsvisie). In het onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal:

“Op welke wijze borgden de gemeenten de democratische legitimiteit van de Regionale Energiestrategie 1.0 en hoe borgen zij de democratische legitimiteit van het proces ná de RES 1.0?”

Om deze hoofdvraag te beantwoorden, zijn de volgende deelvragen onderzocht:

- Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het opstellen van de RES 1.0 in de regio Drenthe?
- Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?
- Op welke wijze was sprake van participatie van burgers bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?
- Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het RES-proces na de RES 1.0 in de regio Drenthe? Hoe effectief was dit?
- Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?
- Op welke wijze was sprake van participatie van burgers in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?
- Welke lessen vloeien uit dit onderzoek voort voor het vervolg van het RES-proces?

Belangrijkste conclusies

De hoofdconclusie van het onderzoek luidt: *de gemeente Aa en Hunze borgde de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het proces daarna onvoldoende*. De gemeenteraad stelde weliswaar de Startnotitie, de Concept-RES en de RES 1.0 vast, maar had weinig invloed op het RES-bod: een substantieel deel daarvan was bij vaststelling al gerealiseerd of vergund. Het college betrok geen maatschappelijke organisaties of inwoners bij het RES-bod en een actorenanalyse ontbrak. Bij het Beleidskader Zonne-energie was beperkte inspraak wel mogelijk.

Voor het proces na de RES 1.0 geldt dat de gemeenteraad niet betrokken is geweest bij de cruciale keuze om de RES 1.0 niet te herijken (RES 2.0), maar te vervangen door een beleidsarm Voortgangsdokument; dit beperkt de grip van de raad op de uitvoering van de energietransitie. De Transitievisie Warmte en de Duurzaamheidsvisie zijn wel door de raad vastgesteld. Bij de Transitievisie Warmte vond consultatie plaats met inwoners en maatschappelijke organisaties, maar het bleef onduidelijk welke inbreng tot welke wijzigingen leidde. Bij de Duurzaamheidsvisie vond geen participatie plaats vanwege het 'hoog-over' karakter ervan. Tot slot ontbreken concrete criteria om de doeltreffendheid en doelmatigheid van het energiebeleid te toetsen.

Aanbevelingen

De rekenkamer doet de volgende drie aanbevelingen:

- **Aan gemeenteraad en college – Participatieverordening uitwerken voor de energietransitie:** werk de verplichte participatieverordening (Wet versterking participatie op decentraal niveau, in werking sinds 1 januari 2025) specifiek uit voor participatie van inwoners en maatschappelijke organisaties bij de energietransitie. De Scorekaart Democratische Legitimiteit van de NRK kan hierbij als input dienen.
- **Aan de gemeenteraad – Gemotiveerde keuze over eigen betrokkenheid:** maak als raad een gemotiveerde keuze over de wijze waarop u betrokken wilt zijn bij besluiten die binnen de Drentse RES-regio worden genomen, zodat de raad zijn grip op de uitvoering van de energietransitie hervindt.

- **Aan het college – Reactienota bij inbreng stakeholders en inwoners:** werk de input van stakeholders en inwoners puntsgewijs uit en reageer daarop, vergelijkbaar met een reactienota bij zienswijzeprocedures, zodat inzichtelijk is wat er met hun inbreng is gedaan.

Reactie van het college

Het college van burgemeester en wethouders heeft op 26 januari 2026 in het bestuurlijk wederhoor gereageerd op de conclusies en aanbevelingen. Op hoofdlijnen plaatst het college een aantal kanttekeningen bij de bevindingen. Het college geeft aan dat de vastgestelde route vanuit de RES-regio Drenthe is gevolgd en dat de gemeenteraad bij het vaststellen van de Startnotitie, de Concept-RES en de RES 1.0 mogelijkheden had om invloed uit te oefenen op de ambities. Voor wat betreft de keuze voor een Voortgangsdokument in plaats van een herijkte RES, stelt het college dat deze keuze is gemaakt binnen de geldende afspraken tussen overheden en RES-regio en dat het Voortgangsdokument niet kaderwijzigend is; de raad heeft de mogelijkheid stukken te agenderen. Daarnaast wijst het college erop dat maatschappelijke organisaties op RES-regioniveau reeds zijn bevraagd, waaronder netbeheerders (Enexis en TenneT), NMF Drenthe, LTO Noord, VNO-NCW, de Drentse Kei, woningcorporaties en JongRES.

De reactie van het college op de afzonderlijke aanbevelingen is als volgt:

- **Aanbeveling 1 (participatieverordening):** het college raadt deze aanbeveling af. Om verschillen tussen participatietrajecten en beleidsterreinen te voorkomen, streeft het college naar een participatieverordening die werkt voor en aansluit bij alle beleidsterreinen, niet specifiek voor de energietransitie.
- **Aanbeveling 2 (gemotiveerde keuze over eigen betrokkenheid):** het college laat het aan de gemeenteraad zelf om hierop te reageren.
- **Aanbeveling 3 (reactienota bij inbreng stakeholders en inwoners):** het college kan zich vinden in deze aanbeveling.

Nawoord rekenkamer

De rekenkamer waardeert de inhoudelijke reactie van het college. Wij constateren dat het college aanbeveling 3 omarmt en aanbeveling 2 nadrukkelijk bij de raad legt. Met betrekking tot aanbeveling 1 begrijpen wij de wens van het college om de bestaande participatieverordening generiek te houden voor alle beleidsterreinen. Wij geven de raad in overweging om bij toekomstige RES- en energietransitiebesluiten het werkboek 'Samen Doen' actief te benutten om expliciet aandacht te vragen voor de specifieke kenmerken van de energietransitie, zoals het regionale karakter en de grote impact op de leefomgeving van inwoners.

Ten aanzien van de kanttekeningen die het college plaatst, hechten wij eraan op te merken dat het feit dat de raad de RES-documenten formeel heeft vastgesteld en dat stakeholders op regionaal niveau zijn bevraagd, niet wegneemt dat de raad weinig invloed had op de inhoud van het RES-bod en dat de gemeentelijke betrokkenheid van inwoners en maatschappelijke organisaties beperkt is geweest. Wij adviseren de gemeenteraad in het bijzonder zelf een gemotiveerde keuze te maken over haar rol bij besluitvorming binnen de Drentse RES-regio. Daarmee kan de raad zijn kaderstellende en controlerende rol op dit belangrijke en maatschappelijk gevoelige domein steviger in handen nemen.

Met vriendelijke groet,

De Rekenkamer Aa en Hunze